

EKONOMIA

3

**PRACE NAUKOWE
UNIwersytetu Ekonomicznego
we Wrocławiu
nr 74**

**RESEARCH PAPERS
OF WROCLAW UNIVERSITY
OF ECONOMICS
No. 74**

EKONOMIA

3

Mikroekonomia i ekonomia instytucjonalna

Redaktor naukowy
Bożena Klimczak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2009

Rada Naukowa

Andrzej Matysiak (przewodniczący)

*Tadeusz Borys, Bogusław Fiedor, Mirosława Klamut, Bożena Klimczak, Marian Noga,
Maria Piotrowska, Jan Rymarczyk, Stanisław Urban*

Recenzenci

Zofia Dach, Urszula Łangowska-Szcześniak, Leon Olszewski, Urszula Zagóra-Jonszta

Redaktor Wydawnictwa

Joanna Szynal

Redaktor techniczny

Barbara Łopusiewicz

Skład i łamanie

Beata Mazur

Projekt okładki

Beata Dębska

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2009

ISSN 1899-3192

ISSN 2080-5977

Spis treści

Wstęp	9
Część I. Nurt instytucjonalny w ekonomii	
Marek Ratajczak , Czy wszyscy jesteśmy lub będziemy instytucjonalistami?	13
Janina Godłów-Legiędź , Czy nowa ekonomia instytucjonalna jest neoklasyczna?	28
Wacław Stankiewicz , Ekonomika instytucjonalna – poważna oferta pod adresem polskiej myśli ekonomicznej	43
Karol Fjałkowski , Interdyscyplinarne perspektywy nowej ekonomii instytucjonalnej	51
Mikołaj Klimczak , Konwencje jako instytucje na jednolitym rynku europejskim	62
Część II. Instytucje, państwo, polityka	
Jerzy Wilkin , Instytucjonalne teorie państwa – przegląd wybranych koncepcji	77
Bogusław Fiedor , Państwo jako podmiot gospodarujący w ujęciu neoinstytucjonalistów i nowej ekonomii instytucjonalnej	91
Zygmunt Tkocz , Demokracja, rynek a zachowania społeczne	108
Witold Kwaśnicki , Rządy prawa a rozwój gospodarczy	128
Marian Noga , Bank centralny jako instytucja ładu rynkowego	150
Barbara Polszakiewicz , Analiza historyczna w ekonomii instytucjonalnej oraz w ekonomii głównego nurtu w kontekście trudności z wyjaśnieniem cyklu koniunkturalnego	159
Maria Piotrowska , Rola instytucji w redukowaniu ubóstwa	172
Wacław Jarmołowicz , Beata Woźniak-Jęchorek , Bezrobocie w ujęciu ekonomii instytucjonalnej	182
Część III. Ekonomia instytucjonalna wobec transformacji systemowej	
Bożena Klimczak , Paradoks instytucjonalny transformacji systemowej w Polsce	197
Joanna Dzionek-Kozłowska , Transformacja ustrojowa z perspektywy koncepcji <i>path dependence</i>	213
Tomasz Legiędź , Transformacja Chińskiej Republiki Ludowej z perspektywy nowej ekonomii instytucjonalnej	228

Marian Zalesko , Transformacja gospodarki w Polsce – przykład zmiany instytucjonalnej	238
--	-----

Część IV. Zastosowania koncepcji ekonomii instytucjonalnej

Jędrzej Chumiński , Systemowe uwarunkowania erozji etosu pracy w PRL (na przykładzie środowiska robotników przemysłowych 1945-1956)	251
Marian Gorynia, Barbara Jankowska , Kooperacja w klastrze jako instytucja gospodarki rynkowej na przykładzie trzech klastrów z Wielkopolski	273
Stanisław Rudolf , Rola rad nadzorczych w ograniczaniu kosztów transakcyjnych	289
Rafał M. Jakubowski, Paweł Kuśmierczyk , Eksperymentalne badanie efektywności instytucji rynkowych	302
Jerzy Boehlke , Wybrane problemy ewolucyjnej teorii firmy w polskim piśmiennictwie ekonomicznym	311
Bożena Borkowska , Znaczenie ram instytucjonalnych dla efektywności regulacji rynków infrastrukturalnych	329
Jolanta Szapiel , Otoczenie instytucjonalne rynku funduszy zbiorowego inwestowania w Polsce	346
Irena Rumianowska , Grupy interesu i nacisku w ochronie środowiska przyrodniczego	366

Summaries

Marek Ratajczak , Are we, or are we going to be, all institutionalists?	27
Janina Godłów-Legiędź , Is New Institutional Economics neoclassical?	42
Wacław Stankiewicz , Institutional economics – a serious offer directed at Polish economic thought	50
Karol Fjałkowski , Interdisciplinary perspectives of New Institutional Economics	61
Mikołaj Klimczak , Conventions as institutions of Single European Market ...	74
Jerzy Wilkin , Institutional theories of the state – an overview of selected Concepts	90
Bogusław Fiedor , State as economic subject: Neo-institutionalists versus New Institutional Economics	106
Zygmunt Tkocz , Democracy, market, and social behaviour	127
Witold Kwaśnicki , Rule of law and economic development	149
Marian Noga , Central bank as institutional market order	158
Barbara Polszakiewicz , Historical analysis in institutional economics and in mainstream economics in the context of difficulties in explaining the business cycle	170

Maria Piotrowska , The role of institutions in poverty reduction	181
Wacław Jarmołowicz, Beata Woźniak-Jęchorek , Unemployment in institutional economics	193
Bożena Klimczak , Institutional paradox of transformation in Poland	212
Joanna Dzionek-Kozłowska , Government transition from the perspective of the concept of path dependence	227
Tomasz Legiędź , Transition in China: a New Institutional Economics perspective	237
Marian Zalesko , Economic transition in Poland – an example of institutional change	248
Jędrzej Chumiński , Systemic conditionings of work ethos erosion in the People's Republic of Poland (on the example of industrial workers' environment 1945-1956)	272
Marian Gorynia, Barbara Jankowska , Co-operation in cluster as an institution of a market economy on the example of three clusters in Wielkopolska	288
Stanisław Rudolf , The role of supervisory board in transaction costs reduction	301
Rafał M. Jakubowski, Paweł Kuśmierczyk , The experimental studies on the efficiency of market institutions	310
Jerzy Boehlke , Some aspects of evolutionary theory of the firm in Polish economic thought	328
Bożena Borkowska , The meaning of institutional structures for the efficiency of regulation of infrastructure markets	345
Jolanta Szapiel , Institutional environment of undertakings for collective investments in transferable securities in Poland	365
Irena Rumianowska , Interest groups and pressure groups in protection of the natural environment	377

Wstęp

Wielka dekonstrukcja, która rozpoczęła się w Stanach Zjednoczonych, dotarła już do Europy i rozlewała się na cały świat, gdy w listopadzie 2008 r. odbyła się na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu konferencja naukowa pt. „Ekonomia instytucjonalna w Polsce – doświadczenie i przyszłość”. Uczestniczyli w niej przedstawiciele świata ekonomii, działający w nurcie nieortodoksyjnym i badający znaczenie i wpływ instytucji na funkcjonowanie rynków i gospodarki. W związku z wielką dekonstrukcją powszechna stała się krytyka ekonomii, oparta na rozczarowaniu do naukowego wyjaśniania zjawisk i procesów gospodarczych. Krytyka ta jest symptomem dominacji ekonomii głównego nurtu w świadomości prominentnych przedstawicieli biznesu i życia publicznego. Tymczasem z głównego nurtu ekonomii – lub obok niego – wyrosły i rozwinęły się alternatywne sposoby wyjaśniania procesów funkcjonowania gospodarki. Wśród nich są nurty ekonomii instytucjonalnej nawiązujące do problemów stawianych przez Adama Smitha i podejmujące próbę ich rozwiązania z perspektywy instytucji i ich zmiany. Instytucje tworzą ramy, w których działają ludzie uczestniczący w transakcjach różnego rodzaju, przede wszystkim w transakcjach rynkowych. Definicje instytucji miewają odrębne znaczenia w różnych naukach społecznych. Wspólne jest jednak pojmowanie instytucji jako norm, reguł gry, wzorców postępowania, co różni je od organizacji. Instytucje są trwałe i nie są dowolnie wybierane. Stanowiąc normy działań ludzkich, nie tylko je ograniczają, sprawiają bowiem, że działania gospodarcze stają się możliwe jako systematycznie powtarzane transakcje, rozwijające się rynki i gospodarki. „Instytucje umożliwiają, ograniczają i kierują postępowaniem ludzi”¹. Takie ujęcie nie oznacza braku możliwości indywidualnych wyborów, jeżeli w fundamencie instytucji znajduje się wolność i odpowiedzialność. Przykład gospodarki centralnie planowanej jest ilustracją znaczenia instytucji i ich fundamentu dla możliwości działania ludzi i rozwoju gospodarczego. Nowy przykład wielkiej dekonstrukcji w Stanach Zjednoczonych również dowodzi znaczenia ram instytucjonalnych, które, jeżeli nie-trafnie ograniczają i regulują wybory indywidualne, to utrudniają i nawet uniemożliwiają rozsądne wybory i pomyślność gospodarczą.

Zebrane w tym tomie artykuły, przygotowane przez uczestników konferencji pt. „Ekonomia instytucjonalna w Polsce – doświadczenie i przyszłość”, wprowadzają w problemy wyjaśniane za pomocą badań nad instytucjami. W pierwszej części znajdują się artykuły, których autorzy przedstawiają ekonomię instytucjonalną, jej stary i nowy nurt, w związkach z innymi dziedzinami nauk społecznych i przygotowują do dalszej lektury.

Instytucje nie są zbiorem jednorodnym. Można w nim wyodrębnić instytucje formalne, które na fundamencie podstawowych wartości ukształtowały współczesne państwa, demokrację i systemy prawa. Tym instytucjom są poświęcone artykuły z drugiej części opracowania.

¹ B. Nootboom, *Trust*, Edward Elgar Pub., Cheltenham (UK) 2002, s. 32.

Instytucje są składnikiem zmiany społecznej, związanej z transformacją systemów gospodarczych w krajach Europy Środkowej i na Dalekim Wschodzie. W trzeciej części zgromadzono artykuły poświęcone zastosowaniu ekonomii instytucjonalnej do badania zjawiska transformacji systemu gospodarczego.

Inne zastosowania podejścia instytucjonalnego znajdują się w części czwartej. Są to artykuły badaczy współczesnej polskiej gospodarki rynkowej. Pogłębiają one wiedzę o rzeczywistości gospodarczej Polski w nowym tysiącleciu z perspektywy instytucjonalnej.

Artykuły znajdujące się w prezentowanym tomie nie tylko przyczyniają się do pogłębienia wiedzy o funkcjonowaniu rynków i gospodarki rynkowej w otoczeniu instytucjonalnym. Skłaniają również do kilku refleksji. Przede wszystkim ekonomia nie pretenduje do bycia nauką spełnioną. Jak każda nauka – rozwija się i nigdy nie powie ostatniego słowa. Instytucjonalne ujęcie zjawisk i procesów gospodarczych jest kolejnym krokiem w jej rozwoju, po nim kolej na następne. Po dwustu z górą latach gospodarki rynkowej możemy podejmować próbę rekonstrukcji jej fundamentu instytucjonalnego, lecz po dwudziestu latach transformacji w Europie i Azji jeszcze nie możemy tego uczynić. Możemy prowadzić badania nad tymi instytucjami gospodarki rynkowej, które są trwałe. Nowe, wynurzające się instytucje należy obserwować, rejestrować je i cierpliwie gromadzić o nich wiedzę, badając, czy są trwałe, jak się zmieniają lub dłużej znikają. Takie obserwacje przyczyniają się do stawiania pytań, które z czasem uzyskają odpowiedzi.

Ekonomia nie pretenduje również do wydawania recept na nieustającą pomyślność gospodarczą. Rynki nie są ludźmi, lecz realnymi procesami wymiany, regulowanymi przez instytucje, które długo powstają, kształtują się i przekształcają w trudnym procesie ścierania się różnych przekonań, postaw i interesów. Nie da się wykluczyć możliwości takich przekształceń instytucjonalnych, które zaburzają długookresową ścieżkę rozwoju gospodarek rynkowych.

Zachęcam do lektury poszczególnych artykułów, odpowiadających zainteresowaniom Czytelników. Pragnę równocześnie zwrócić uwagę na cały numer, w którym zebrane zostały artykuły interesujące i ważne nie tylko dla przedstawicieli nauk ekonomicznych, ale również dla wszystkich, których zajmuje ekonomia i jej naukowe ścieżki.

Bożena Klimczak